

Vakıf Nedir – Ne Değildir – Sağlıklı Bir Yapılanma Nasıl Sağlanmalıdır?

“Vakıf; fiil ehliyetine sahip kişilerin hiçbir tesir altında kalmadan hür iradeleri ile kendilerine ait menkul ve gayrimenkul mallarını, ekonomik değerlerini, emeklerini kendilerine göre kutsal gördükleri bir gaye için hasır etmeleridir” (Vakıflar Kanunu, Aykan).

Farklı toplumlarda farklı isimlerle ortaya çıkan bu dayanışma ve yardımlaşma yöntemleri kültürümüzde vakıf adıyla kendini göstermiştir. Burada dayanışma ve yardımlaşma sözcüklerinin altını çizmek gerekmektedir. Aksi unsurlar¹; vakıfları, toplumu birbiriyle kenetleyen, kaynaştıran organlar olmaktan çıkartır.

Özellikle merkezi yönetim ile yönetilen devletlerde (Türkiye Cumhuriyeti Devleti), halkın genel memnuniyetin sağlanması için vakıflar ciddi önem arz etmekte ve tüm parçalarıyla² iyi, tanımlanmış bir yapılanma içersinde olmaları gerekmektedir. Toplumsal hizmeti amaç edinen organların, merkezi yönetimin tüm diğer organları gibi kurumlarını yükseltecek katalizörlere ihtiyaçları vardır. Katalizör problemi bugünün problemlerini ve yarının gerçeklerini gören analiz eden ve çeşitli AR-GE çalışmaları oluşturabilen bir yapılanma ile çözülebilir. Örneğin tıp bilimleri konusunda çalışan vakıflar; alanında uzman kişileri bir araya getirerek ve düşündürerek (Bkz. Şekil 1), kaynak tasarrufu, yeni teknolojilerin takibi ve bunları destekleyen aktivitelerin belirlenmesi, doktorların yaşadıkları problemler ve çözümleri gibi konularda geneli ilgilendirecek çözümler oluşturabilirler ya da oluşmasına zemin hazırlayabilirler.

Vakıf ve devlet anlayışının en iyi şekilde yürütüldüğü³ örnekler itina ile ele alınmalıdır. “Osmanlı devlet, vatandaşın canını, malını korumak, asayişini sağlamak, sınırları korumak devlet düzenini sağlamakla mükellefi. Günümüz modern devlet anlayışında devlet görevlerinden sayılan eğitim, sağlık, bayındırlık, diyanet, sosyal yardım hizmetleri Osmanlı’da devlet görevleri arasında sayılmıyor, bütün bu hizmetler şahısların kurduğu vakıflar tarafından yürütülüyordu. Vakıflara bu işleri yürütmek için de zengin akarlar bağlanıyordu. Osmanlı’da devlet anlayışı ‘Devlet-i Ebed Müddet’ şeklinde olduğu için vakıflara da ebedilik şartı konmuş, devlet yetkilileri de vakfın hizmetinin devam edebilmesi için her türlü gayreti sarf etmişlerdir.”(Bir Vakıf Medeniyeti Olarak Osmanlı, Ağmanvermez). Vakfın hizmetleri toplumun birlikteliği, halkın yönetimden memnun olması açısından ehemmiyet taşımaktadır. Nitekim Osmanlı Devleti’ndeki vakıfların bu karşılıksız yardıma yönelik hizmetleri toplumun psiko-sosyal yapısı üzerinde devletin lehine olumlu etkiler yapmıştır. “Devlet Baba” kavramıyla Osmanlı Devleti birbiriyle örtüşen, günümüz için bize dersler çıkartabilecek ayrı bir inceleme konusudur.

Batılı biçim ve özellikleriyle gönüllü kuruluşları altı ana başlık altında değerlendirmek mümkündür:

1) Yardım ve Refah Kurumları.

¹ Aksi unsurlar: Toplumsal çıkarları hiçe sayan; özel bir gurubun veya bireylerin çıkarlarını ön plana alan bireysel ve benimcil yaklaşımlardır.

² Parçalar: Gelir kaynakları, denetim organları, üyeleri, görev tanımlamaları, sorumlulukları, yönetsel biçimleri, faydacılık unsurunun devamı için merkezin oto kontrolü: Performans artırıcı ve kendini yineleyebilen katalizör eylemleri ortaya koyuşu (Toplam Kalite Yönetimi Esas Alınarak).

³ Osmanlı Devleti en parlak dönemini vakıfların görevlerini en iyi şekilde yaptığı dönemde yaşamıştır. Osmanlı bir Vakıf Medeniyeti olarak anılmaktadır. Osmanlı Devletinin sosyokültürel yapısı ile vakıf etkileşimini, vakıfların toplumu kaynaştırıcı unsurlarını daha net bir şekilde ele almalı, vakıfların halka yardım eden devletin gizli eli olduğunu unutmamak gerekmektedir.

- 2) Teknik Yenilik Kuruluşları.
- 3) Kamu Hizmeti Araçları.
- 4) Popüler Kalkınma Kuruluşları.
- 5) Tabandan Kalkınma Kuruluşları.
- 6) Görüş ve Savunma Grupları (Clark, 1996)

İnsanlardaki yardım duygusunu geliştirmek, dayanışmanın önemini anlatmak, insanların gönül zenginliğine ulaşmasına yardımcı olabilmek, bireyin kendi iç dünyasındaki dengeye ulaşabilmesini ve yalnız olmadığını, tümün bir parçası olduğunu gösterebilmek için vakıflar büyük öneme sahiptir. Toplumsal çıkarları ön plana çıkaran, kendini güncelleyebilen bir yapılanma vakıflar için ast olandır. Gerçek amaç ve hedeflerde "...insanların hür iradeleriyle mutluluk ve huzur içinde bu düzende yer almaları gerekmektedir... İnsanların hür iradesi ile hiçbir baskı, tesir altında kalmadan tüm canlıların ve kendi türünün yaşam koşullarını sağlayarak dünya nimetlerini paylaşabildiği bir dünya olmalıdır..." (Karaca, 1995).

Vakıflara İnternet Dünyasından Sağlıklı Gönül Hizmetleri

Çağımızın en büyük iletişim aracı elbette ki internettir. Bilgi çağında yaşadığımız bu dönemde olmazsa olmaz en önemli unsur dünya genelindeki bilgisayar ağlarını ve kurumsal bilgisayar sistemlerini birbirine bağlayan elektronik iletişim ağı içinde yer alabilmektir. Günümüzde hemen hemen herkesin evinde veya iş yerinde bilgisayarı ve internet bağlantısı bulunmaktadır. Pekala internet dünyasında vakıfların işlerini kolaylaştıracak bir enstrüman var mıdır?

Evet, vardır. Açık kaynak yazılım (İngilizce: open-source software) veya açık kaynaklı yazılım, kaynak kodu isteyen herkese açık olan bir nevi amme hizmeti yapan ve insanların gönül borçlarıyla geliştirdikleri yazılımlardır. Bu yazılımlar kesinlikle vakıfların bilgi çağında daha etkin yer alabilmelerini sağlar ve onların giderlerini azaltır.

Elimde bir bilgisayarım var⁴:

- İşletim Sistemim: SuSE, Ubuntu (Açık kaynak kodlu olması ve uzman kişiler tarafında yüklenecek temalar sayesinde MS. XP kullanıyormuş gibi olabilir ve zorlanmazsınız), Pardus (Türk işletim sistemi geliştirilmeye devam ediliyor.) bilgisayar başına yaklaşık 70-150\$ bir ücretten kurtarır.
- Ofis Programlarım: Open Office (Kullanıcı MS. Office içersindeki birçok işlemi rahatlıkla yapabilir; hatta ek temalar sayesinde MS Office alışkanlığını bile yenebiliyorsunuz) bilgisayar başına sizi 150- 400\$ bir lisans ücretinden kurtarıyor.
- Virüs Programım: Avira AntiVir gibi kullanımı kolay ve ücretsiz virüs programları kullanabilirsiniz (Norton kadar kullanışlı). Bilgisayar Başına Sizi 20-40\$ lisans ücretinden kurtarıyor.⁵

⁴Fiyatlar için bakınız: <http://www.bilisimgrup.com/index.php?option=content&task=view&id=212&Itemid=223>

⁵ Chip Online Dergisi incelemesi: http://www.chip.com.tr/konu/Test-Ucretsiz-Anti-Virus-programlari_4165.html

- İnternette Sanal Vitrin Oluşturmak İstiyorum: Joomla, OsCommerce, Smf, Wordpress gibi araçlar kesinlikle kullanılmalıdır. İnternet dünyasında, üye grupları oluşturulabilecek, tartışma platformları yaratılabilecek, vakıfların tanıtımını yapabilecek bir platforma kolayca sahip olmanızı sağlayan enstrümanlardır. Günümüz web sitelerinin ve web yayıncılığın en önemli faktörlerinin başında dinamik olarak içerik oluşturma ve bunları kolayca yayınlamak gelmektedir. Özellikle gelişmiş bir sistemi hazırlamak bazen aylarca zaman alabilir; vakit kaybı ve ciddi bir maliyet oluşturabilir. Özellikle web yazılımları ve geliştirmesi konusunda bilgi sahibi değilseniz birçok modülü içinde barındıran bu uygulamalar, size sağlıklı bir ortam sunacaktır. Joomla'nın sağladıkları nitelikte, ASP.Net programı dili ile bir firmaya yaptıracağınız (Hemen hemen her dilde dil desteği, tartışma platformu, mesajlaşma modülü, üye girişleri vb.) bir site için size 1000- 20.000TL arasında bir fiyat söylenecektir. Bu maliyetlerden kurtulmak için internet üzerindeki sanal vakıfların (açık kaynak kodlu yazılım Sunan şirketler – Özgür Yazılımı destekleyen yazılımlar) ürünlerinin analiz ve takip edilmesi gerekmektedir.

Vakıflar için 2009 sağlık yılı olması dolayısıyla bu konuda çeşitli seminerler, kongreler, toplantılar vb. uygulamalar gerçekleştirilecek ve bu etkinliklerin bir site aracılığıyla duyurulması istenecektir. Hatta bazı etkinliklerin duyurularının çok dilli (Almanca, Arapça vb.) olması istenebilir. Tüm bu hareketler için; bilginin rahat paylaşılabilmesi, toplumsal dayanışma ve yardımlaşma adına, gerek ulusal gerekse uluslar arası sanal vakıf⁶ hareketlerinden faydalanılması gerekmektedir.

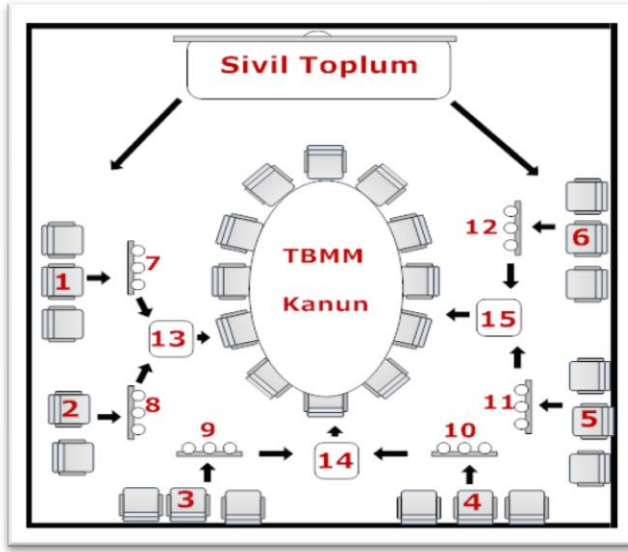
Devlet içersinde birçok kurum lisansı ücretli programları kullanmaktadır. Burada bir bilgisayar için yapılan hesap yüz binler ile çarpıldığında devlet için ciddi bir maliyetin varlığını ortaya koymaktadır. Lisanslı programların minimize edilmesi ve ücretsiz açık kaynak kodlu yazılımların geliştirilmesi, öğrenilmesi ve kullanılması ülke ekonomisi için ciddi bir artı getirecektir. Merkezi otoriteye bağlı kurumlar içinde en fazla giderin nelerin olduğu, bununla ilgili neler yapılabileceği, bu kaynakların nereye aktarılabileceği gibi konular da üzerinde ciddi kafa yorulması gerekmektedir.

TBMM'nin Tıp Alanındaki Yeni Yasasının Çıkarılmasında Sağlık Alanındaki Vakıflarımızın Büyük Rolü

Kardiyoloji üzerine uzman bir doktorsunuz, eşiniz size günaydın diyor ve güne başlıyorsunuz, el yüz yıkıyor, kahvaltı masasına geliniyor, masada duran gazetede (yukarıdaki konu başlıklı) haber gözünüze ilişiyor. Üstelik bundan üç ay önce Türkiye Kalp Vakfında ve Sigarayla Savaş Derneğinde kalp rahatsızlıkları üzerine çeşitli konuşmalara katıldınız. Sizin yapmış olduğunuz ve insanlara aktardığınız fikirler toplumun genel mutluluğu için TBMM tarafından yasalaştırılıyor. İdeal toplum ve bireyin hassasiyeti toplumun mutluluğuna sebep oluyor. Bu bir vatandaşın hayalidir. Doktorun kendisiyle ilgili yasada söz sahibi olması ve fikirlerinin sorulması (bütün meslek gruplarında da bu geçerlidir) toplumsal bütünlük açısından önem büyük önem arz etmektedir. Sistem buna izin vermektedir. Vakıflar,

⁶ Vakıf: Açık kaynak kodlu yazılım, vakıfların yazılım dünyasındaki ismi diyebiliriz ve vakıfların bu tarz yazılımları kullanması hoş bir birleşme olur.

görüşlerin tartışıldığı, topluma aktarıldığı vakfın konusuyla ilgili (olumlu ya da olumsuz) bireylerin bir araya geldiği sivil toplum örgütleridir.

Şekil 1

İdeal sistemler kendi içersinde birçok enstrümanı çok seslilik için kullanmaktadır. Vakıflar da bunlardandır. Tüm sivil toplum örgütleri belirli bir amaç için hizmet eder: Yardımlaşmak, topluma faydayı maksimum hale getirmek, sosyal adaletin gediklerini kapamak.

Şekil 1’de:

- 1-2-3-4-5-6: sivil toplum örgütleri,
- 7-8-9-10-11-12: problemler için çözümleri, aktivite takvimini kararları,
- 13-14-15 sivil toplum örgütlerinin görüşlerini dillendirdikleri makamları, TBMM’nin karar mekanizmasında tabandan gelen tepkileri ve problemleri topladığı veri bankasını,

Simgeler.

Şekil 1 içersindeki sistem sağlıklı bir şekilde işletildiğinde birey toplumun parçası haline daha etkin bir şekilde gelebilir.

Agememnon’u Sağlık Alanında Uluslararası Bir Kongre Merkezine Çevirelim

“Dünya’nın ilk hastanesi olarak haklı bir üne sahip olan Agememnon Kaplıcaları, ismini Troya kentine saldıran Mykene Kralı Agememnon’ dan almıştır. On yıl süren savaşıardan sonra Troyayı yakıp yıkmıştır ve Bergama yöresindeki Anadolu kavimlerle çarpıştıktan sonra yaralı ve hasta askerlerini bir kâhinin önerisi üzerine Smyrna yakırlarındaki ılıcalara getirmiştir. Binlerce askerin tedavi edildiği daha sonra hamam ve mikropları yok etmek için etütlerin inşa edildiği bu kaplıcalar Antikçağdan Osmanlılara kadar ününü sürdürmüştür.”(İZTO, Kültür)

Günümüzde sağlık turizmi ile ilgili termalizm ve klimatalizm büyük önem taşımaktadır. Az gelişmiş bir ülke olmamız kimi zaman sanayileşmeyi mi çevreyi mi korumayı ön planda tutmamız gerektiği sorusuyla baş başa bırakıyor sanırım iş adalarımızı(!).

Canlı bir örnek: Alman dostumuz nefes problemi ve hareket sıkıntısıyla doktoruna gider. Doktoru İsviçre Alplerinde iki haftalık tatili reçetesine yazar. İsviçre Alplerinin vizyonunu bir düşünelim! Hemen Giresun, Trabzon gibi Doğu Karadeniz’in incileri, Pamukkale, Bergama gibi zenginlikleri düşünüyorum; Konu sağlık ve turizm (Şehir İçi Turizm Dünü Bugünü Yarını,2009):

- Sağlık sektöründe turizm için neler yapılıyor, vakıflar bu konuda katalizör görev görebilir mi?

- Yurt dışındaki nefes darlığı ve solunum yolları rahatsızlığı konusunda isim yapmış doktorları bir hafta Doğu Karadeniz’de ağırlamalı mı?
- Biraz makyaj⁷ yaparak daha cazip hale getirebilir miyiz bölgeyi?
- Sağlık ve turizm konusundaki vakıflar neler neler(!) yapar?
- Pamukkale’de gelecek sene ilki düzenlenecek bir termal suların dünya sağlığı için önemi gibi bir sempozyuma dünyaca ünlü doktorların katılımı mı sağlanmalı?
- Ülkemizde termal suların fiziksel özelliklerinin⁸ üstüne yazılmış, bilim dünyasında akademik değer taşıyan kaç makale var?
- Bergama’nın; sağlık konulu bir organizasyon ile kaç kez adı geçti?
- Termal turizm altında açılan ve sağlık turizmi yaptığını iddia eden oteller, çevreye ve insan sağlığına saygılı mı; yoksa var olan kaynakları yarını düşünmeden çok ucuz⁹ bir şekilde tüketiyorlar mı?
- Sivil toplum örgütleri yarınlarımızdan çalınan ve geri gelmeyecek kaynakların savunulması için neler neler (!) yapabilir?

Sonuç

Kalkınma stratejilerinin insana odaklanması ve başarıya ulaşması için gönüllü kuruluşlar aracılığıyla gerçekleştirilecek halk katılımı zorunlu bir unsurdur. İnsana süreçte rol oynayan bin aktör olma fırsatı tanımaksızın yalnızca kalkınmanın nimetlerinden yararlandırıran proje ya da programların başarıya ulaşması çok zordur.

Halk katılımı ve toplumsal gelişme; insanların kaynaklara, karar alma sürecine ve bilgiye ulaşmasını sağlayarak, demokratik kurumları güçlendirir. Sivil toplum örgütlerimiz Dünya’nın örnek aldığı bir geçmişe sahiptir. Günümüzde ise sivil toplum örgütlerinden insanlar kaçır olmuştur. Elbette bunun yakın tarihte yaşananlar ile alakası vardır. Ama asıl neden sivil toplum örgütlerinin toplum içersinde önem ve mahiyetinin algılanamamasındandır.

Vakıfların yaygınlaşması için var olan vakıflar yeni açılacak vakıflara ön ayak olmalı, gerçekleştirdikleri icraatlar ile ilham kaynağı oluşturulabilmelidir. Ülkemiz 70 milyonluk nüfusa göre çok az sayıda sivil toplum örgütü bulunmaktadır. Sivil toplum örgütleri yalnızca tıp bilimlerinin gelişmesinde değil toplumu ilgilendiren tüm konularda ilerlemeyi, aydınlanmayı en önemlisi toplumu yenilikleri kolayca sindirmesini ve hazmetmesini sağlayacaktır.

⁷ Makyaj: Doğayla barışık oteller, ağaç evler, sıkıntıyı, stresi azaltan insanı doğayla buluşturan çevrenin oluşturulması.

⁸ Fiziksel özelliklerde aranan diğer termal kaynaklardan farklılığını, zenginliğini ortaya koyabilmektir.

⁹ Ucuza tüketmek: Az gelişmiş ülkelerde yarını düşünmeden günü kurtarma hesabıyla oluşturulan yapılarıdır.

Referanslar

Vakıflar Kanunu, Aykan. Vakıflar Kanununun Hakkında Merak Edilenler; Sayfa 1; Trabzon Milletvekili Asım Aykan.

Bir Vakıf Medeniyeti Olarak Osmanlı, Ağmanvermez, Bir Vakıf Medeniyeti Olarak Osmanlı; Ahmet Ağmanvermez; <http://www.kalemguzeli.net/bir-vakif-medeniyeti-olarak-osmanli.html>

Gönüllü Kuruluşlar Konferansı (22 Şubat 1994).- Ankara: Türkiye Çevre Vakfı, (21-36 s.)

Gönüllü Kuruluşlar Konferansı (28-29 Mart 1995).- Ankara: Türkiye Çevre Vakfı (65-70 s.)

Clark, John (1995). Kalkınmanın Demokratikleşmesi-Gönüllü Kuruluşların Rolü / Çeviren: Serpil Ural. Ankara: Türkiye Çevre Vakfı (48-49 S.)

İZTO, Kültür. İzmir Kültür, Nesrin Yardımcı, <http://www.izto.org.tr/IZTO/TC/IZTO+Bilgi/izmir/kultur/>

Şehir İçi Turizm Dünü Bugünü Yarını,2009. Muhammet Damar, İzmir: MKD Vakfı (9-15 s.)